

General-pukovnik
PETAR GRACANIN

Specijalni rat — sredstvo politike sile

Dozvolite mi da vas na početku rada okruglog stola srdačno pozdravim i zahvalim se što ste se odazvali na poziv »Vojnog dela« da učestvujete u raspravi o ovako značajnoj temi. Ujedno izražavam nadu u potpun uspeh ovog skupa. Uzeo sam reč na samom početku da bih, pored ostalog, i na ovaj način izrazio svoje duboko uverenje da smo odabrali temu koja našu vojnoteorijsku i političku misao mora sve više da zaokuplja, kako bismo na vreme uspešno pronalazili valjane odgovore na sve brojnija i sve složenija pitanja odbrane i zaštite naše bezbednosti i nezavisnosti u savremenim uslovima. Razloge kojima smo se rukovodili da ove godine odaberemo specijalni rat kao temu okruglog stola našeg opštevojnog teorijskog glasila izložili smo vam u pismu koje ste dobili uz poziv da učestvujete u današnjoj raspravi, pa ih neću ponavljati. Želim samo da ukažem na neke momente koji, po mom mišljenju, doprinose potpunijoj identifikaciji specijalnog rata kao svojevrsne pojave, a osobito sagledavanju globalnih svetskih i unutrašnjih društvenih uslova koji ograničavaju ili podstiču primenu ove vrste rata kao sredstva globalne politike i strategije. Time želim da, prema mom uvidu, dam doprinos rasvetljavanju specijalnog rata i kao teorijskog i kao vojno-političkog i vojno-doktrinarnog fenomena.

U svom izlaganju zadržaću se na tri grupe pitanja: prvo, želim da ukažem na, po mom mišljenju, nekoliko bitnih karakteristika svetske zajednice koje pogoduju sve učestalijoj primeni specijalnog rata kao sredstva globalne politike i strategije; drugo, nastojću da nazna-

1. Problematizacija teme

čim suštinu specijalnog rata kao oblika primene politike sile u savremenim uslovima; *treće*, reći ću, ukratko, šta očekujemo od ove rasprave na teorijskom i praktičnom planu.

Već sam naslov teme okruglog stola »Specijalni rat kao supstitucija oružane agresije« sadrži eksplicitan stav o tome da je specijalni rat osobeni oblik primene politike sile u savremenim međunarodnim odnosima, sa posledicama sličnim onima što ih proizvodi oružana agresija. A upravo o tome, o posledicama koje specijalni rat može da izazove za napadnutu zemlju, te o njihovim sličnostima, eventualnim podudarnostima i razlikama sa posledicama što ih izaziva oružana agresija, mišljenja vojnih i vojno-političkih teoretičara dosta su podeljena. Ona se kreću u rasponu od negiranja bilo kakvog identiteta oružane agresije i specijalnog rata do mišljenja da specijalni rat gotovo u celini, supstituira oružanu agresiju. Iako smo temi ovog okruglog stola dali ime »Specijalni rat kao supstitucija oružane agresije«, uopšte ne znači da mi *à priori* mislimo kako su se stekli svi uslovi da specijalni rat u svemu zameni oružanu agresiju. Temu smo tako nazvali iz dva osnovna razloga: a) što takva mišljenja i stavovi egzistiraju i kod nas i u svetu, pa kao takva zaslužuju našu pažnju, i b) što se radi o jednoj izuzetno značajnoj i sve kompleksnijoj društvenoj pojavi, koja sve češće i sve perfidnije pretili našoj bezbednosti i nezavisnosti, pa i kao takva mora zaokupljati našu pažnju.

Postavljajući i formulišući tako ovu temu za raspravu na okruglom stolu, pre svega, imali smo u vidu ovih nekoliko pitanja: (1) da li specijalni rat, kakav egzistira u stvarnosti i kako ga poimamo u našoj teoriji, uopšte može biti supstitucija oružane agresije; (2) da li ta supstitucija ima svojih granica i čime su one i kako određene; (3) u čemu je suština dijalektike odnosa te supstitucije (dakle, specijalnog rata) i onoga što ona supstituira — oružane agresije kao takve?

Verovatno bi se mogla postaviti i druga pitanja kojima se problematizuje valjanost formulacije teme ove rasprave, no ja to neću činiti. Isto tako, ne želim ni da svojim stavovima sugerišem odgovore na pitanja koja sam već postavio, ali moram istaći da smatram da je »Vojno delo« dobro naslovilo temu okruglog stola zato što protagonisti specijalnog rata, u savremenijem značenju tog pojma, sve više nastoje da taj rat supstituira oružanu agresiju, u čemu, sudeći po njegovim posledicama, neretko i uspevaju. To je moguće iz više razloga. Pored ostalog i zbog složenih i zaoštrenih uslova i odnosa koji vladaju u savremenoj međunarodnoj zajednici na jednoj, i ka-

rakteristika i tendencija u razvoju vojnog faktora kao sredstva politike i strategije na drugoj strani, i sve većeg rizika koji donosi upotreba oružane sile i za njene nosioce.

Dakle, stav da se specijalni rat može — u određenim uslovima i odnosima — ispoljiti i ispoljavati kao supstitucija oružane agresije treba shvatiti kao *hipotezu*. Ona, na određen način, postoji od prvog dana rada na pripremi ovog okruglog stola. Bez obzira na to da li ta hipoteza važi u celini ili samo delimično, sa dosta izvesnosti se može tvrditi da se unutrašnji i spoljni neprijatelj naše zemlje sve više služi specijalnim ratom kao sredstvom svoje politike sa pozicija sile, čiji su ciljevi vrlo radikalni: destabilizovati Jugoslaviju na svim poljima i učiniti je zavisnom u ekonomskom i političkom, tehnološkom, naučnom i svakom drugom pogledu. Protagonisti politike sa pozicija sile pribegavaju sve više specijalnom ratu prema našoj zemlji umesto oružane agresije i iz mnoštva drugih razloga. Pored ostalih, i zbog toga što im je jasno da bi se naša zemlja odlučno suprotstavila svakom agresoru, bez obzira na njegovu objektivnu snagu. To bi za svakog agresora značilo da mora voditi dugotrajni rat protiv jednog naroda koji u tom ratu ne štedi ni sebe ni agresora, rat koji nijedan agresor ne može dobiti bez totalnog istrebljenja naroda. A to je, kako je istorija već dokazala, praktično nemoguće.

U nastavku izlaganja pozabaviću se onim pitanjima koja sam postavio na početku.

1. Društvene, političke i vojne pretpostavke koje pogoduju sve češćoj primeni specijalnog rata kao sredstva globalne politike i strategije

Odmah želim podvući da u našim razmatranjima moramo praviti razliku između specijalnih dejstava koja se u rudimentarnim oblicima primenjuju u ratnoj praksi otkad postoji rat i specijalnog rata kao posve nove i kompleksne doktrine i prakse koja je sva u znaku tzv. specijalnih dejstava, s tim što ih sintetizuje na kvalitativno i kvantitativno novom i višem nivou. A to je nivo strategije, čak globalne strategije. Dakle, specijalni rat je fenomen novijeg porekla, iako su specijalna dejstva kao njegov glavni sadržaj postojala i ranije. Da bi se specijalni rat mogao pojaviti kao celovita strategijska koncepcija i doktrina, moralo se dogoditi nešto kvalitativno novo u čitavom kompleksu društvenih, političkih, ekonomskih i vojnih či-

nilaca koji uslovljavaju i politiku i strategiju. Da ukratko razmotrimo te procese i promene.

U periodu posle drugog svetskog rata *proces istorijskog buđenja naroda* — kako je to drug Tito pre gotovo 30 godina istakao — rezultirao je svetskom antikolonijalnom revolucijom, raspadom kolonijalnog sistema i stvaranjem nacionalnih država od novooslobođenih zemalja. Uporedo s tim tekao je proces političke emancipacije tih naroda i novooslobođenih država, što podrazumeva narastanje svesti o vlastitom identitetu i o vlastitoj snazi i mogućnostima da sačuvaju i brane svoju nezavisnost i integritet. Zahvaljujući tome one su bile spremne da se suprotstave svakoj vrsti hegemonije i dominacije. Te promene su bile tako radikalne da su neki teoretičari i stratezi na Zapadu tvrdili kako je to bio najveći prevrat u istoriji čovečanstva od sloma Rimskog Carstva do danas. I sve se to dešavalo naočigled i uprkos volji velikih imperijalističkih sila i njihovih aspiracija da zagospodare svetom. Nije im pomogla ogromna vojna moć kojom su raspolagale i koju su, posredno ili neposredno, angažovale u sprečavanju tog istorijskog procesa. Dok su nekada relativno mali vojni kontigenti mogli da drže u pokornosti čitave narode, to više nije bila u stanju ni brojna armija, ni država sa ogromnim policijskim aparatom i marionetskim režimom. Iz te činjenice tvorci globalne politike i strategije izvukli su zaključak da je produktivnija ona strategija koja kombinuje vojna i nevojna sredstva i koja omogućava uključivanje oponentata u sam proces, kako bi ga delovanjem iznutra mogli usmeravati u željenom pravcu.

Apostrofiram taj proces kao prvi i najvažniji s gledišta naše teme, iz tri osnovna razloga: *prvo*, što je stvorio samosvest naroda i zemalja koja na istorijsku pozornicu uvodi protivljenje nasilju velikih i razvijenih; *drugo*, što taj proces sadrži u sebi elemente ili bar fermente socijalne revolucije, i *treće*, što je izrazita ekonomska, politička, kulturna i druga nerazvijenost ovih zemalja vrlo pogodno tlo za primenu svih oblika pritisaka radi njihove unutrašnje i spoljne destabilizacije, što inače razvijene zemlje i imperijalističke i hegemonističke snage obilato primenjuju.

Drugi proces koji je takođe značajno obeležio našu epohu svakako je *proces blokovskog povezivanja* jednog dela zemalja. Iako je reč o vojno-političkom grupisanju koje je primarno inspirisano težnjom supersila da pribave sebi, odnosno uskrate suparniku, primat u međunarodnim odnosima i gospodarenje svetom, ono sadrži i ekonomske i ideološke momente. Ne ulazeći u analizu uzroka blokovske podeljenosti sveta ovom prilikom, važno je uočiti da se na svetskoj

pozornici pojavila jedna nova velika protivrečnost koja je čitavoj međunarodnoj zajednici dala specifično obeležje. Bez sumnje, to je međublokovska protivrečnost kao globalna protivrečnost savremenog sveta. Ona ima takve dimenzije bez obzira što ne zahvata u svoje okvire najveći deo članstva. Njena snaga se na ukupna svetska zbivanja ispoljava ogromnom vojnom, političkom i ekonomskom moći koja je koncentrisana u okvire supersila kao vodećih zemalja vojno-političkih koalicija i u svakoj od njihovih članica.

Blokovsko grupisanje treba posmatrati kao višestruku protivrečnost:

a) protivrečnost između blokova i međublokovsko geopolitičko, geostrategijsko, ekonomsko, političko i vojno nadmetanje za uključivanje što više zemalja, regiona i naroda u svoje sfere uticaja, što stimulise nove podele i nova zaoštrevanja;

b) unutarblokovski odnosi i protivrečnosti, koje se, s jedne strane, karakterišu nastojanjem supersila da u potpunosti upravljaju ponašanjem čitave koalicije i njenih članica, uglavnom u funkciji ostvarivanja vlastitih geostrategijskih interesa i, s druge strane, nastojanjem svake članice koalicije da očuva vlastiti suverenitet. U toj stalnoj napetosti, u suprotnim nastojanjima jedne i druge strane (u blokovskim okvirima), stvara se nov fenomen u međunarodnim odnosima — fenomen ograničenog suvereniteta. Taj fenomen postoji u odnosima unutar obe vojno-političke koalicije, bez obzira na to što se on sa različitih strana različito intonira, pa čak i negira. Faktičko stanje u međusobnim odnosima supersila i članica blokova, na čijem se čelu one nalaze, nesumnjivo potvrđuje ovu tezu i bilo bi moguće ilustrovati brojnim primerima tekuće vojne, političke i ekonomske prakse.

Očito su brojne negativne implikacije međublokovskih i unutarblokovskih odnosa na čitavu međunarodnu zajednicu, a posebno na nesvrstane zemlje. One se ispoljavaju dvojako: *prvo*, protivrečnost blokovskih koalicija direktno se odražava na odnos blokova prema novooslobođenim i nesvrstanim zemljama, koje na osnovu vlastitog pokreta i vlastite antiblokovske svesti nastoje da negiraju međublokovske odnose kao one koji primarno određuju stanje u međunarodnoj zajednici. Taj odnos, koji može biti diferenciran od jednog ili drugog bloka prema pojedinačno uzetim nesvrstanim zemljama, u celini uzev je negativan. Upravo su nesvrstane zemlje izložene najžešćem ekonomskom, političkom i vojnom pritisku supersila i vojnih blokova, baš zbog toga što one, s blokovskog stanovišta, čine još ne-

definisano područje uticaja, pa stoga i pogodne objekte pritiska sva-ke vrste. Ti pritisci su u funkciji čvršćeg vezivanja nesvrstanih ze-malja za jedan ili drugi blok, na jednoj, i njihovog prepariranja za ponašanje u duhu globalne strategije jednog ili drugog bloka, na drugoj strani; *drugo*, supersile žele da prošire model unutarblok-ovskih odnosa na međunarodnu zajednicu u celini, pri čemu svaka sebe vidi kao svetskog hegemonu.

Može se, konačno, zaključiti da u procesu stvaranja svetske za-jednice, koja je postala stvarnost, vladaju dve oprečne koncepcije međunarodnih odnosa. Jedna je *blokovska*, koja teži *unitarnoj* nad-nacionalnoj i nadržavnoj organizaciji i u kojoj supersile imaju do-minantnu ulogu, a sve druge nacionalne države ograničeni suveren-itet. Druga je *vanblokovska koncepcija*, koja zagovara politički i ekonomski pluralizam, nezavisnost i samostalnost nacionalnih država i njihov neograničeni suverenitet. U praksi međunarodnih odnosa prva, blokovska koncepcija implicira *konfrontaciju*, a druga demo-kratsku i svestranu, ničim ograničavanu *saradnju* među narodima i državama.

Treći proces, koji nije nov ali se sve snažnije ispoljava kao is-torijska tendencija, jeste *sveopšta*, rekao bih gotovo *sudbinska me-đuzavisnost* sveta i nužnost povezivanja i saradnje međunarodnih subjekata uprkos svim podelama i suprotnostima koje u njemu vla-daju. Međuzavisnost sveta uslovljena je burnim razvojem nauke, tehnike i tehnologije, koji poprima razmere nove tehnološke revo-lucije, a ona, sa svoje strane, uslovljava povezivanje i saradnju koja se temelji, pre svega, na ekonomskim motivima. Povezivanje sveta obezbeđuje se mnogim ekonomskim i političkim činiocima, ali i fan-tastičnim razvojem informacionih sistema i sistema javnog svetskog komuniciranja.

No, odmah treba reći da ni međuzavisnost ni saradnja nisu si-metrični zbog različitog nivoa razvijenosti pojedinih subjekata me-đunarodnih odnosa. Zbog toga međuzavisnost u pojedinačno uzetim relacijama biva neproporcionalna, a često i jednosmerna, što se u konkretnim odnosima ispoljava kao jednostrana zavisnost. To je na-ročito izraženo u oblasti tehnologije i finansija, gde vladaju mono-poli. Oni predstavljaju osnovu na kojoj izrasta moć razvijenih ze-malja da utiču na tokove reprodukcije nedovoljno razvijenih i ne-razvijenih. Na tome se grade i doktrine u specijalnom ratovanju u ekonomskoj sferi, gde se u takvom odnosu sredstva rada preobraža-vaju u sredstva nasilja.

Pomenuti uticaj razvoja informacionih sistema i javnog komuniciranja takođe je dvojak. On deluje, kako je već rečeno, na povezivanje sveta. Danas ništa što se ma gde u svetu zbiva ne može ostati bez uticaja na svet u celini. To ide u prilog shvatanju nacionalnog i svetskog javnog mnjenja kao jednog od faktora odnosa snaga, ali i kao limitirajućeg faktora rata, s kojim treba sve više računati. No, i tu vladaju svetski monopoli, pa se zbog toga dvojna priroda tog činioca može zloupotrebiti u svrhu specijalnog rata.

Četvrti proces, koji je za našu temu možda i najbitniji, jeste stalno jačanje vojne sile i svih njenih vidova. Međutim, nema potrebe ovu tezu šire obrazlagati jer je svima poznato da su vojni efekti danas toliko narasli da su u stanju uništiti čovečanstvo. Poznato je, takođe, da je vojna sila pre svega koncentrisana u rukama supersila i vojnih blokova. Ta okolnost daje joj svojstvo dvopolnosti i približne simetričnosti u rasporedu. Zbog toga, a i zbog njenih unutrašnjih zakonitosti, u meri u kojoj raste rušilačka moć oružja, vojna sila u njenoj neposrednoj primeni u ratu nosi rizike i za protagoniste njene upotrebe. To znači da rat postaje sve manje racionalno sredstvo politike i globalne strategije, iako se ratovi i dalje vode, a vodiće se verovatno i ubuduće.

Na temelju izloženog smatram da ima osnova da se izvede nekoliko zaključaka:

prvo, hegemonizam je, u najširem smislu te reči, bio prateća pojava dosadašnje istorije ljudskog društva. To je, na žalost, jedna od karakteristika i našeg vremena;

drugo, imperijalizam i hegemonizam su pribegavali ratovima i oružanom nasilju uvek kada na drugi način nisu mogli da obezbede ostvarivanje svojih ciljeva. U ovoj našoj epohi isto tako se pribegava sili, ali ne obavezno vojnoj sili i ne direktno, već posredno. U savremenom svetu imperijalizam i hegemonizam sve češće odustaju od primene masovnog oružanog nasilja zato što (1) svoje ciljeve mogu ostvariti drugim načinima i sredstvima, i (2) što više ciljeve svoje politike sile sve manje mogu da ostvare oružanom agresijom a da istovremeno ne rizikuju neprihvatljive vlastite gubitke i razaranja. Upravo u toj činjenici, u nepodobnosti i neracionalnosti rata kao sredstva politike, treba tražiti jedan od uzroka sve češćeg kombinovanja vojne sile i svih drugih oblika društvene sile. To je, dakle, osnovni razlog zbog koga supersile u savremenim odnosima, u međusobnom nadmetanju oko sfera uticaja i u odnosu na tzv. treći svet, umesto isključivo rata (oružane agresije) kao najdrastičnijeg

društvenog sukoba i oblika radikalne destrukcije protivnika, sve češće pribegavaju specijalnom ratu;

treće, u opisanoj okolnosti treba tražiti i mogućnost prevazilaženja rata u perspektivi. No, još jednom želim da podvučem *da je rat bio i trajno će ostati svojstvo imperijalizma i hegemonizma*. Njemu će se pribegavati uvek kada se proceni da se ratom — oružanom agresijom — mogu na efikasan način ostvariti ciljevi politike. Međutim, u društveno-ekonomskim, političkim i vojnim odnosima dogodile su se ozbiljne promene koje objektivno ograničavaju mogućnost rešavanja međunarodnih problema ratom. Polazeći od sve brojnijih i sve izrazitijih limitirajućih faktora primene rata kao sredstva politike, globalna strategija sve više računa na specijalni rat kao na mogućnu supstituciju rata. Kažem mogućnu, a da li i realno postojeću, to zavisi od svakog konkretnog slučaja i konkretnih okolnosti u kojima dolazi do primene sile. *No, bilo bi fatalno da u našim razmatranjima, a naročito u našim opredeljenjima potcenimo tu mogućnost, kao što bi bilo isto tako ili još fatalnije da potcenimo opasnost koja i dalje pretila od oružane agresije*. Iako opšti odnos snaga, posmatran na svetskom planu, sve više preteže na stranu miroljubivih i progresivnih snaga, taj odnos može izgledati sasvim drugačije na regionalnom ili lokalnom planu. Uostalom, odnos i raspored snaga nije nešto konstantno; u određenim istorijskim okolnostima on može povremeno, duže ili kraće, biti narušavan na štetu snaga mira i progressa, što svakako pogoduje primeni rata kao sredstva politike.

Umesto rezimea želim istaći da je u savremenim uslovima specijalni rat prikladniji kao sredstvo globalne politike i strategije iz sledećih razloga: prvo, agresija putem specijalnog rata nije sankcionisana međunarodnim pravom, iako se, kao što znate, naša zemlja zalagala u tom smislu; drugo, ovaj vid agresije i primene sile uopšte nije tako vidljivo drastičan kao oružana agresija, pa ne pobuđuje otpor međunarodnog javnog mnjenja, koje postaje sve snažniji limitirajući faktor primene oružane agresije; *treće*, ogromne ekonomske, tehnološke, organizacijske, informacione i druge prednosti razvijenih nad nerazvijenim pružaju ovim prvim mogućnost da različitim oblicima destabilizacije i pritisaka ostvare ciljeve globalne strategije i bez direktne primene oružanog nasilja; *četvrto*, specijalnim ratom znatno se proširuju područja i sadržaji globalnog nadmetanja, što ovaj oblik nasilja čini vrlo čestim, manje uočljivim, prikrivenim i zato mnogo perfidnijim od oružanog nasilja. Stoga smatram da specijalni rat postaje sve globalnija i kompleksnija društvena pojava, mnogo

kompleksnija nego što smo to do sada uspjeli da identifikujemo i teorijski osmislimo. No, kada govorim da oružana agresija iz mnogo razloga postaje sve manje efikasno sredstvo globalne politike i strategije u primeni, to nipošto ne znači da se time umanjuje značaj vojne sile kao sredstva politike. Naprotiv, vojna sila je uvek u igri pa i onda kada se težišno primenjuju snage i sredstva specijalnog rata. Sastavni deo takve posredne strategije je i vojna sila: ili kao sredstvo pritiska i pretnje ili neposredne primene u vidu specijalnih vojnih snaga i njihovih specijalnih dejstava. Konačno, vojna sila je uvek rezerva ili drugi ešelon, da tako kažem, koja može biti upotrebljena ako se i kada se za to ukaže potreba i stvore neophodni uslovi.

Da bismo se mogli uspešno boriti protiv sve agresivnije strategije specijalnog rata, koja se zaodeva u ruho legalnih aktivnosti, moramo je mnogo bolje poznavati i na nju reagovati na odgovarajući način. Stoga mi dozvolite da se i ja, u nekoliko reči, pozabavim njenom načelnom identifikacijom, iako će to biti detaljnije izloženo u referatu radne grupe koja je pripremila i organizovala okrugli sto.

2. U čemu je suština specijalnog rata kao supstitucije oružane agresije

Specijalni rat se ispoljava, pre svega, u uslovima krize, i to svet-ske, regionalne i krize u okviru nacionalnih društava. U stvari, on je sastavni deo krize koja je gotovo zakonomerna pojava što prati čitav posleratni period. Ona je samo menjala težišta i intenzitet. U pojedinim kraćim periodima doticala je, na jednoj strani, liniju rata (period hladnog rata), a na drugoj strani liniju kontrolisane saradnje (period detanta). Svet se i sada nalazi u periodu koji je po mnogo čemu sličan hladnom ratu, karakterističnom po sveobuhvatnom nepoverenju među glavnim protagonistima politike sile, što nesumnjivo čini da kriza poprima svetske razmere. Kriza se, nadalje, ispoljava kao kriza međunarodnog ekonomskog poretka, energetska kriza, kriza međunarodnog političko-pravnog poretka, kriza efikasnosti OUN. Postoje, zatim, regionalne krize i mnoga ratna žarišta u svetu itd. U kontekstu opšte krize i svakog pojedinačno uzetog oblika njenog ispoljavanja, specijalni rat se javlja naizmenično, čas kao uzrok, čas kao posledica. Svojom sadržinom i osobenom dijalektikom specijalni rat daje dinamizam krizi i čini njeno delatno jezgro, zbog čega ona i dobija značenje ukupnosti specifičnih odnosa koje karakteriše primena nasilja na posredan način.

Iz razloga o kojima sam govorio u okviru prethodnog pitanja, globalna strategija supersila i svih koji nastoje da pronađu optimalne oblike primene sile danas teži za tim, a i ubuduće će težiti, da se problemi rešavaju poglavito krizom, a sve manje ratom. Veština izazivanja i upravljanja krizom, a to znači veština otkrivanja i primene odgovarajućih metoda i sredstava delovanja u okviru krize, sve više poprima značenje koje su nekada imali ratovodstvo i ratna veština.

Kriza postoji u sve tri globalne sfere društvenog života: privredi — ekonomiji, politici i kulturi. Naravno, treba praviti razliku između krize (opštedruštvene) kao nečeg objektivnog i proizvedenog mnoštvom delujućih elemenata, što pruža povoljne uslove za preduzimanje svih oblika specijalnih dejstava, od samih tih dejstava. Pri tom se kao iskustvo nameću sledeća pravila: prvo, što je tzv. društveni sklop složeniji, nabijeniji suprotnostima, to je klima za vođenje specijalnog rata povoljnija, i drugo, što je unutrašnja situacija u okviru nacionalnog društva i države nestabilnija sa više latentnih i aktuelnih protivrečja na svim poljima društvenog života, to je mogućnost destabilizacije poretka i uspeha u vođenju specijalnog rata veća. Naravno, za slučaj obrnutih vrednosti i relacija dobija obrnut smer — izgledi za uspeh specijalnog rata su mnogo manji.

Ako pod pojmom specijalni rat podrazumevamo skup i sistem organizovanih i koordiniranih političkih, ekonomskih, obaveštajno-subverzivnih i vojnih akcija, mera i postupaka koji se preduzimaju radi destabilizacije društvenog poretka u jednoj zemlji ili narodno-oslobodilačkom i revolucionarnom pokretu, s ciljem nametanja sopstvene volje, mešanja u unutrašnje društveno-ekonomske i političke odnose i ostvarivanja imperijalističkih i hegemonističkih interesa, možemo sa sigurnošću tvrditi da on nije specifikum samo ove ili one velike sile koja vodi politiku s pozicija sile, već opšta pojava koju nameću sve zemlje orijentisane na takvu politiku.

Na svojim počecima specijalni rat kao relativno samostalna doktrina i praksa ili kao sastavni deo ratne doktrine i prakse bio je usmeren protiv revolucionarnih i oslobodilačkih pokreta, da bi se kasnije okrenuo i protiv najmnogobrojnije organizovane progresivne snage u svetu — pokreta nesvrstanih. Protiv zemalja — članica suprotnog bloka specijalni rat se vodi radi njihove unutrašnje destabilizacije kao društava izgrađenih na osnovama suprotnih ideologija i opšteg slabljenja suprotnog bloka u celini, a protiv članica svoga bloka — radi jačanja liderske pozicije vodeće sile bloka i radi zaustavljanja svih dezintegrativnih procesa u koaliciji i nepoželjnih društve-

nih promena u zemljama članicama čime se, u stvari, nasilno ostvaruje kohezija svoje koalicije. A sve to je u funkciji promene globalnog odnosa snaga na štetu glavnog protivnika.

U međusobnom globalnom nadmetanju velike sile nastoje da u svoje sfere uticaja uključe što više zemalja i naroda sveta. One to čine same ili preko posrednika svoje geostrategije u raznim regionima sveta.

Da li smo na teorijskom planu sagledali i rasvetlili sve te relacije i razmere specijalnog rata? Utisak je da teorija zaostaje za praksom, odnosno da ne stiže da registruje, opiše i objasni sve nove momente koji se javljaju. Očito je da se prostor primene specijalnog rata znatno širi. Saglasno tome proširuje se i njegov sadržaj, njegove snage, sredstva i metod delovanja. Teorija o specijalnom ratu treba sve to da obuhvati. Pitanje koje pored ostalih zaslužuje našu posebnu pažnju svakako je odnos specijalnog rata i rata u bukvalnom značenju te reči. Nadamo se da će učesnici u raspravi ovome posvetiti dužnu pažnju, jer sada nemamo zadovoljavajući odgovor. Nesumnjivo je pri tom da specijalna dejstva prate svaku oružanu agresiju ali to nije dovoljno za razumevanje specijalnog rata kao kompleksne pojave.

Pri razmatranju specijalnog rata moramo imati u vidu da njegova strategija zasniva uspešnost svoga delovanja, pre svega na *prestižu socijalnog sistema* za koji se zalaže, na ekonomskim i tehnološkim prednostima, na efikasnosti i funkcionisanju političkog sistema, na izgrađenom sistemu vrednosti. Osnovno polazište mu je da socijalni sistem koji uživa svetski prestiž omogućava njegovim snagama da pređu u ideološku, obaveštajnu, subverzivnu i svaku drugu ofanzivu, radi destabilizacije zemalja i poredaka koje žele da uključe u svoju sferu uticaja ili, radi opšteg slabljenja protivnika. No, bitna odrednica specijalnog rata, po čemu se on razlikuje od svake druge protivrečnosti, je *njegova subverzivnost*. Kako blagovremeno otkrivati i predupređivati subverzivni karakter svih odnosa koji se zaođevaju u ruho legalnih oblika saradnje? Na to pitanje mora tražiti odgovore naša teorija.

Smatram da mnoge pouke u tom smislu nalazimo i u našoj ekonomskoj, političkoj i kulturnoj situaciji. Sasvim se jasno nazire namera neprijatelja naše zemlje da primenom svih raspoloživih metoda i sadržaja delovanja destabilizuju naš poredak, napadajući sve njegove temeljne društvene vrednosti: samoupravljanje, ideologiju SKJ, strategiju društvenog razvoja, bratstvo i jedinstvo naših naro-

da i narodnosti, politiku nesvrstavanja, koncepciju ONO i DSZ itd. Cilj im je da izazovu sumnju i nepoverenje radnih ljudi i građana Jugoslavije u ispravnost naših osnovnih opredeljenja, u efikasnost samoupravljanja, u sposobnost partijskog i državnog rukovodstva da dalje vodi revoluciju, u efikasnost i delotvornost celokupnog političkog organizovanja na delegatskim osnovama. Kao što vam je poznato, upravo o tome je raspravljalo i Predsedništvo SFRJ na jednoj od svojih sednica. Osnovni i najefikasniji način naše samoodbrane od ove strategije jeste svestrani društveni razvoj i jačanje samoupravljanja, poverenja, odgovornosti i zajedništva. Društvena samozaštita u tome mora imati prvorazrednu ulogu. No, prethodno moramo jasno uočiti, identifikovati i razjasniti ove fenomene, kako bismo im se na vreme i na adekvatan način mogli suprotstaviti.

3. Šta očekujemo od ove rasprave

Postavljajući ovo pitanje pošli smo od toga da je naša zemlja već duži niz godina izložena delovanju snaga specijalnog rata i da se ti pritisci iz godine u godinu povećavaju, čemu pogoduje opšte stanje u međunarodnim odnosima i stanje našeg unutrašnjeg života. Imajući to u vidu, naša je potreba da sva ova pitanja istražimo i teorijski objasnimo i da sagledamo u tome svoje mesto i obaveze. »Vojno delo« će, kao opštevojni teorijski časopis, sva naša saopštenja i diskusije srediti i objaviti u nekoliko narednih brojeva. Na taj način ćemo doprineti da se širi krug ljudi iz nauke i kulture i političke prakse zainteresuje za ovu problematiku, čemu će, nadamo se, doprineti i ova rasprava. Napokon, očekujemo da će ovaj okrugli sto podstaći širi krug istraživača i naučnih ustanova u oružanim snagama i u društvu da svestranije istražuju fenomen specijalnog rata.